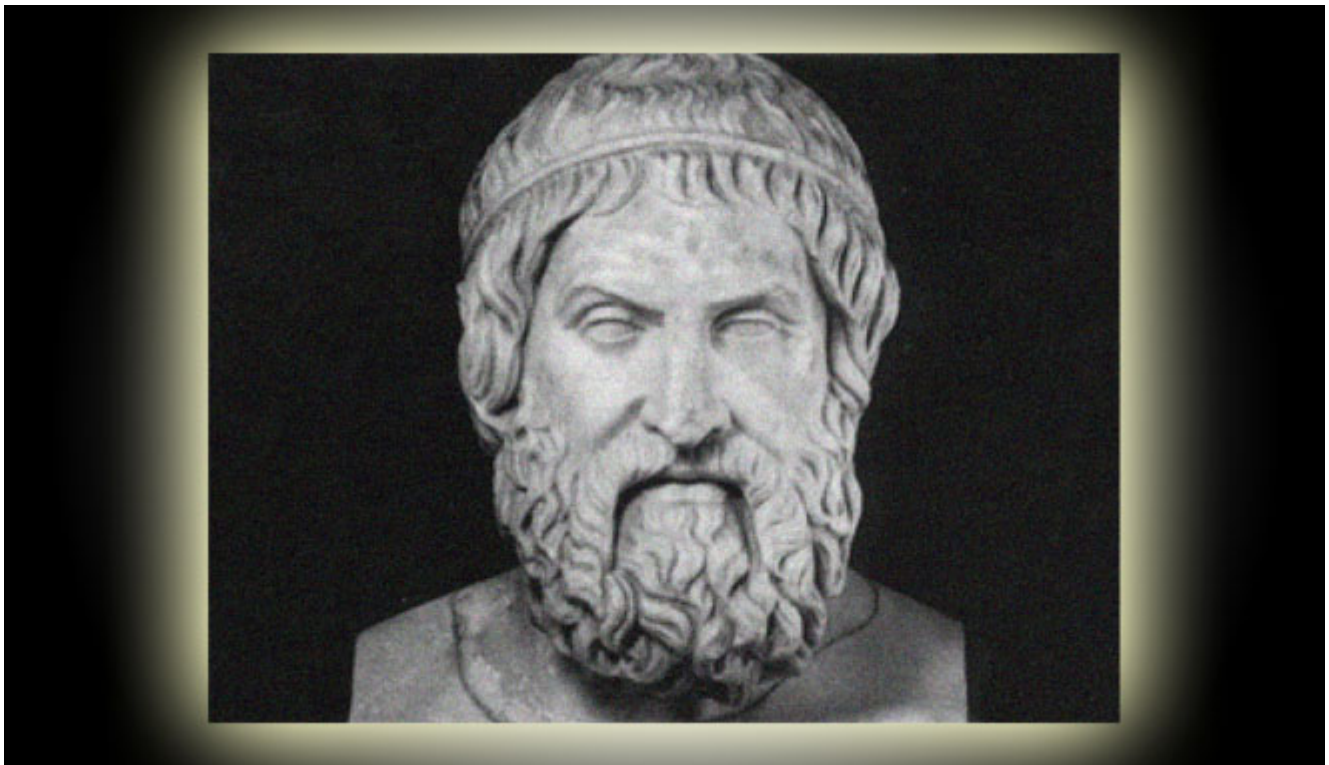

Απρόσμενη επίδραση: Σοφοκλής και Ισοκράτης, Αγ. Ιωάννης Χρυσόστομος και Μέγας Βασίλειος (Βασίλειος Μπαλτάς, Φιλολόγος)

/ [Πεμπουσία](#)

Σοφοκλής (496 π.Χ.- 406 π.Χ.)

Οι Τρεις Ιεράρχες και άλλοι μεγάλοι Πατέρες υπήρξαν οι συνεχιστές των Ελληνικών Γραμμάτων και γενικότερα της ελληνικής παιδείας. Θέλω να δώσω σχετικά παραδείγματα που δεικνύουν την προαναφερόμενη επίδραση.

Στο Α' Στάσιμο της «Αντιγόνης» του Σοφοκλή ο μέγας αυτός τραγικός ποιητής πλέκει τον ύμνο του ανθρώπου και αρχίζει με το γνωστό «Πολλά τα δεινά και ουδέν ανθρώπου δεινότερον πέλει». Δηλαδή, πολλά είναι τα θαυμαστά, αλλά τίποτε πιο θαυμαστό από τον άνθρωπο. Ακολουθούν οι υπόλοιποι στίχοι του Στασίμου κατ' επιλογήν στη νέα ελληνική:

Περνά την αφρισμένη θάλασσα με τις φορτούνες του νοτιά

Και την υπέρτατη θεά τη Γη παιδεύει οργώνοντάς τη

Και των αστόχαστων πτηνών τις φυλές κυνηγά με τα βρόχια και των αγρίων θηρίων τα πλήθη.

Ένας τον άλλον δίδαξε τη γλώσσα, την όρεξη να ζει σε πολιτείες, πώς να γλυτώνει το χαλάζι, την άγρια βροχή μες στον κάμπο ο πολυμήχανος.

Τον χάρο μόνο να ξεφύγει δεν μπορεί

Τέχνες μαστορικές σοφίστηκε που δεν τις βάζει ο νους

Και όμως μια στο καλό, μια στο κακό κυλάει.

Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και η σκέψη του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου ο οποίος γράφει και εκείνος για τον άνθρωπο τα εξής:

«Και τον βραχύν τούτον και τρίπηχυν και τοσούτω ελάττονα των αλόγων κατά την του σώματος ισχύν υψηλότερον πάντων εποίησε, λογικήν ψυχήν αυτώ χαρισάμενος, όπερ εστί μάλιστα τιμής τεκμήριον. Διά γαρ τούτου και πόλεις ωκοδόμησε και θάλατταν έτεμε και γην εκαλλώπισε και τέχνας μυρίας εξεύρε και των αγριωτέρων αλόγων περιεγένετο και το δη πάντων μέγιστον και πρώτον τον ποιήσαντα αυτόν επέγνω Θεόν και προς αρετήν χειραγωγήθη και έγνω τι μεν καλόν, τι δε ου τοιούτον».

Δηλαδή, «Και τον ασήμαντον αυτόν άνθρωπο, που έχει ύψος μόλις τρεις πήχες και είναι τόσο πολύ κατώτερος από τα ζώα στη σωματική δύναμη, τον έκαμε πολύ ανώτερο από όλα, αφού χάρισε σ' αυτόν λογική ψυχή, πράγμα που είναι πολύ μεγάλη απόδειξη τιμής σ' αυτόν. Γιατί (ο άνθρωπος) με το λογικό και πόλεις έχτισε και τη θάλασσα διέσχισε και τη γη στόλισε, και τέχνες αναρίθμητες επινόησε, και νίκησε τα πιο άγρια ζώα και, εκείνο που είναι το μεγαλύτερο από όλα και το πρώτο, γνώρισε συνειδητά τον Θεό που τον έπλασε, και προς αρετή χειραγωγήθηκε και γνώρισε τι είναι καλό και τι δεν είναι».

Μια ακόμη καταφανής ομοιότητα/επίδραση υπάρχει μεταξύ του *Προς Δημόνικον* λόγου του Ισοκράτους και του λόγου του Μεγάλου Βασιλείου *Προς τους νέους*, όπως αν εξ ελληνικών ωφελοίντο λόγων.

Γράφει ο Ισοκράτης:

«Ζευς μεν γαρ Ηρακλέα και Τάνταλον γεννήσας, ως οι μύθοι λέγουσι και πάντες πιστεύουσι, τον μεν διά την αρετήν αθάνατον εποίησε, τον δε διά την κακίαν ταις μεγίσταις τιμωρίαις εκόλασεν. Οις δει παραδείγμασι

χρώμενόν σε ορέγεσθαι της καλοκαγαθίας, και μη μόνον τοις υφ' ημών ειρημένους εμμένειν, αλλά και των ποιητών τα βέλτιστα μανθάνειν, και των άλλων σοφιστών, ει τι χρήσιμον ειρήκασιν αναγιγνώσκειν. Ὡσπερ γαρ την μέλιττανορώμεν εφ' άπαντα τα βλαστήματα καθιζάνουσαν, αφ' εκάστου δε τα βέλτιστα λαμβάνουσαν, ούτω δει και τους παιδείας ορεγομένους, μηδενός μεν απείρως έχειν, πανταχόθεν δε τα χρήσιμα συλλέγειν».

Δηλαδή, «Ο Ζευς αφού γέννησε τον Ηρακλή και τον Τάνταλο, όπως λένε οι μύθοι και όλοι πιστεύουν, τον ένα εξαιτίας της αρετής του τον έκανε αθάνατο, τον άλλο εξαιτίας της κακίας του τον τιμώρησε με τις μεγαλύτερες τιμωρίες. Έχοντας αυτούς εσύ ως παράδειγμα πρέπει να επιθυμείς πολύ τα καλά έργα και να μη μένεις σταθερός μόνο σε αυτά που έχουν ειπωθεί από εμάς, αλλά και να μαθαίνεις τα καλύτερα από τους ποιητές και τους άλλους σοφούς, αν έχουν πει κάτι χρήσιμο, να διαβάζεις. Γιατί όπως ακριβώς βλέπουμε τη μέλισσα να κάθεται σε όλα γενικά τα φυτά, να παίρνει όμως από το καθένα τα καλύτερα, έτσι πρέπει και οι νέοι που επιθυμούν πολύ τη μόρφωση τίποτα να μην αγνοούν, αλλά να συγκεντρώνουν από παντού τα χρήσιμα».

Αλλά και ο Μέγας Βασίλειος γράφει χαρακτηριστικά:

«Αλλ' εκείνα αυτών μάλλον αποδεξόμεθα, εν οις αρετήν επήνεσαν ή πονηρίαν διέβαλον. Ως γαρ των ανθέων τοις μεν λοιποίς άχρι της ευωδίας ή της χρώας εστίν η απόλαυσις, ταις μελίτταις δ' άρα και μέλι λαμβάνειν απ' αυτών υπάρχει, ούτω δη κανταύθα τοις μη το ηδύ και επίχαρι μόνον των τοιούτων λόγων διώκουσιν έστι τινά και ωφέλειαν απ' αυτών εις την ψυχήν αποθέσθαι. Κατά πάσαν δη ουν των μελιττών την εικόνα των λόγων ημίμεθεκτέον. Εκείναι τε γαρ ούτε άπασι τοις άνθεσι παραπλησίως επέρχονται, ούτε μην οις αν επιπτώσιν όλα φέρειν επιχειρούσιν, αλλ' όσον αυτών επιτήδειον προς την εργασίαν λαβούσαι, το λοιπόν χείρειν αφήκαν· ημείς τε, ην σωφρονώμεν, όσον οικείον ημίν και συγγενές τη αληθεία παρ' αυτών κομισάμενοι, υπερβησόμεθα το λειπόμενον».

Δηλαδή, «Από όσα μας διδάσκουν οι παραπάνω, θα διαλέγουμε και θα παίρνουμε μονάχα ό,τι είναι έπαινος της αρετής και κατάκριση της κακίας. Για τον άνθρωπο και τα άλλα ζώα τα λουλούδια είναι καλά μονάχα γιατο άρωμά τους και το χρώμα τους. Για τις μέλισσες όμως υπάρχει σε αυτά και κάτι άλλο· το μέλι. Έτσι και εδώ όσοι στα συγγράμματα των αρχαίων Ελλήνων δεν αναζητούν μόνο τη γλύκα και τη χάρη του λόγου, μπορούν να αποκομίσουν και κάποια ωφέλεια για την ψυχή. Πρέπει, λοιπόν, αυτά τα συγγράμματα να τα σπουδάζουμε ακολουθώντας το παράδειγμα των μελισσών. Οι μέλισσες δεν πετάνε σε όλα τα λουλούδια με τον ίδιο τρόπο. Κι όπου καθίσουν δεν κοιτάνε να τα πάρουν όλα. Παίρνουν μονάχα όσο

χρειάζονται στη δουλειά τους και το υπόλοιπο το παρατούν και φεύγουν. Έτσι κι εμείς, αν είμαστε φρόνιμοι. Θα πάρουμε από αυτά τα κείμενα ό,τι συγγενεύει με την αλήθεια και μας χρειάζεται και τα υπόλοιπα θα τα αφήσουμε πίσω μας».

* Ομιλία του φιλόλογου Βασιλείου Μπαλτά στην εκδήλωση που οργάνωσε προς τιμήν του, για την προσφορά του στην εκπαίδευση, η Ιερά Μητρόπολις Δημητριάδος και Αλμυρού, την 30 Ιανουαρίου 2016 (Β' μέρος)